

Съхранявайки традиционните цигански/ ромски празници и обичаи, жената следи за спазване на редица норми и забрани, изпълнява множество обредни действия, бди над всичко, в което вярва, че ще спомогне за реализиране на основната ѝ мисия – опазване на семейството и съхраняване на етноса. В циганската/ ромската традиция и памет има календарни празници, които са чисто женски (Бабинден, Лазаруване, Мая). В тях, извън мъжкия контрол, жената има свободата да се весели. В други, като Гергьовден, Банго Васил, Атанасовден, Богородица, Шекер Байрам, Курбан Байрам и т.н., в които участват и останалите членове на семейството, тя е водеща в обредите.

В семейната и календарната празнична обредност е представена ключовата роля на циганката/ ромката, като са показани нюансите в различните групи на общността. Силно повлияна от контактите с останалите етноси и най-вече с българите, тя е в зависимост както от конфесионалната принадлежност, така и от начина на живот.

Като израз на народната вяра в свръхестествените ѝ магически способности, виждаме образа на циганката в маскарадната обредност и в българския песенен фолклор.

В ежедневието циганката/ ромката е натоварена с важни икономически функции, които се състоят в задължението да осигурява всекидневното оцеляване на семейството. Тя се грижи за децата и възрастните, за прехраната и облеклото, контактува с хора от общността и с официалните власти. Виждаме я в работилницата край мъжа си, да прави вретена или да маже с кал дувари, намираме я да продава на панаира и пазара, да обикаля с просешката торба на рамо. Тя е баячка и гадателка, проститутка и танцьорка. И всичко това се реализира в рамките на социума съхранявайки ромската идентичност и култура.

Начинът на живот на циганите/ ромите (уседнал или чергарски), възможностите за прехрана, взаимоотношенията в общността и с макрообществото са пряко зависими от историческите събития, икономическите режими и политическото устройство на държавата през различните епохи.

Обрисуването на етнопортрета ѝ не е изолирано от цялостната картина на циганската/ ромската идентичност, бит, култура, душевност. За да се открие, той е показан на фона на циганското/ ромското ежедневие, на вътрешносемейните, груповите и междуетническите взаимодействия.

Циганите/ ромите, живеейки в непрекъснати контакти с останалите